

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРАВА

УДК 343.9:[343.37+343.55](477)«1940»

doi: <https://doi.org/10.33270/01201163.40>

Греченко В. А. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6046-0178>;

Шевченко А. Є. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2663-9892>;

Шевченко Д. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника управління поліції – начальник слідчого відділу Голосіївського управління поліції Головного управління Національної поліції у м. Києві
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7891-3331>

Зміни в організації та основні аспекти діяльності міліції Української РСР у 1940 році

Мета. З огляду на політичну та наукову актуальність теми, автори поставили завдання дослідити, якою була в зазначений період роль міліції, у чому полягали її стратегічні та поточні завдання. Ураховано недостатню наукову розробленість теми. Саме 1940 рік було обрано для дослідження, оскільки він мав певні особливості, пов'язані зі змінами кордонів Української РСР і посиленням політичного напруження на міжнародній арені. У цій науковій розвідці автори відійшли від традиційного висвітлення діяльності міліції за напрямками (наприклад, боротьба з хуліганством чи бандитизмом), а керувалися передусім хронологічним принципом і схарактеризували основні напрями діяльності міліції протягом року. **Методологія.** Зміни в організації міліції та основні аспекти її діяльності розглянуто в статті за хронологічно-проблемним принципом. Дослідження здійснено за стислий період – 1940 рік, а в його межах – за проблемами. Розвідка ґрунтувалася на діалектичному та системному підходах до наукових пошуків, принципі об'єктивності. Діалектичний підхід надає можливість вивчити об'єкт дослідження загалом у постійному русі, з огляду на зміни, у процесі його оновлення. Принцип системного підходу надає можливість здійснити комплексний аналіз проблеми з урахуванням умов тогочасної соціально-політичної реальності. Застосування принципу об'єктивності дало змогу розглядати історичні явища й події в усій їхній складності, багатогранності й суперечливості, з огляду на сукупність позитивних і негативних аспектів їх змісту, що було притаманним для цього історичного періоду. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що в ній уперше в історико-правовій літературі висвітлено особливості організації та діяльності міліції впродовж одного року – 1940-го. Набули подальшого розвитку питання, що стосувалися уточнення функцій та змін у структурі Державної автомобільної інспекції, підготовки кадрів для міліції, доповнено матеріали, пов'язані з удосконаленням роботи дільничних інспекторів, характеристики напрямів охорони громадського порядку. **Висновки.** 1940 року відбулися певні зміни в організації міліції, що стосувалися, зокрема, діяльності Державної автомобільної інспекції. Продовжено розширення та вдосконалення підготовки кадрів для міліції. Зусилля спрямовано на поліпшення роботи слідчих, дільничних інспекторів, експертно-криміналістичної служби, організації мобілізаційної роботи, обмундирування міліціонерів.

Ключові слова: Україна; 1940 рік; НКВС; міліція; протидія злочинності; охорона громадського порядку.

Вступ

Історія міліції – важлива складова історії держави. Її діяльність, організація, склад завжди були тісно пов'язані з політичним режимом, економічними чинниками, соціальною структурою населення. Одними з найцікавіших для дослідника є 1930–1940 роки – роки апогею радянського тоталітарного режиму, насичені трагічними й драматичними подіями. Закономірно, що найбільшу кількість наукових праць присвячено подіям 1937–1938 років. Значно менше уваги приділено 1940 року. Аспекти цієї теми досліджували І. Г. Білас (Bilas, 1994), І. В. Павловська (Pavlovska, 2016), І. О. Лесь (Les,

2016). Проте в їхніх роботах досліджено лише основні напрями діяльності міліції, наприклад, становлення та розвиток дисциплінарних правовідносин в органах міліції (І. О. Лесь). З-поміж іноземних дослідників цю тему вивчала Л. Шеллі (Shelley, 2005), яка опублікувала монографію «Policing Soviet Society: The Evolution of State Control», а також частково О. Семухіна, (Semukhina, Reynolds, & Boca, 2013), яка оприлюднила в співавторстві з Рейнольдсом (Semukhina, Reynolds, & Boca, 2013) монографію «Understanding the Modern Russian Police», один з підрозділів присвячений трансформації радянської міліції за часів правління Сталіна

(1930-ті роки – 1953 рік). Однак вони охоплюють тривалі історичні періоди, тому 1940 рік розглянуто лиш побіжно. У статті Ф. Бенвенуті (Benvenuti, 1994) досліджено загальні принципи роботи НКВС після його відновлення 1934 року. Джон Гетті (Getti, 2002) аналізує участь правоохоронних органів у репресіях наприкінці 1930-х років. Стаття О. М. Головка та В. А. Греченка (Holovko, & Hrechenko, 2020) присвячена подіям, які безпосередньо передували досліджуванам нами в цій розвідці й визначили перебіг процесів, які буде розглянуто в цій статті. Отже, до цього часу ніхто з істориків права окремо не вивчав 1940 рік в історії міліції УРСР.

Мета і завдання дослідження

З огляду на політичну й наукову актуальність теми, автори поставили завдання дослідити, якою була в зазначений період роль міліції, у чому полягали її стратегічні та поточні завдання. Для дослідження було обрано саме 1940 рік, оскільки це був останній порівняно мирний рік перед радянсько-німецькою війною (хоча Друга світова війна вже тривала й Україна відчувала на собі її вплив. Крім того, продовжувалася радянсько-фінська війна, тому йдеться про відносність мирного року). Це був перший рік існування Західної України в складі СРСР і рік приєднання до нього Північної Буковини та Південної Бессарабії. Відчувалося безпосереднє наближення нової великої війни, і це теж не могло не позначитися на діяльності міліції. У цій науковій розвідці автори відійшли від традиційного висвітлення діяльності міліції за напрямками (наприклад, боротьба з хуліганством чи бандитизмом), а керувалися передусім хронологічним принципом і вирішили висвітлити основні напрями діяльності міліції протягом одного року.

Виклад основного матеріалу

Упродовж тривалого часу, з моменту створення міліції, її організація та структура весь час піддавалися різним змінам і перетворенням. Ці зміни були пов'язані насамперед із пошуками шляхів підвищення ефективності роботи НКВС загалом і міліції зокрема як важливих складових радянського тоталітарного режиму. Міліція повинна була виконувати двоєдине завдання: зміцнювати й охороняти компартійний режим і протидіяти злочинності. Тому її структура змінювалася відповідно до того, які завдання ставило керівництво держави в конкретний поточний момент. Наприкінці 1930-х – на початку 1940-х років одним з таких практичних завдань була боротьба з аварійністю автотранспорту та посилення безпеки на дорогах. Ця проблема стала нагальною у зв'язку зі значним

збільшенням кількості автомобілів на дорогах і певною невпорядкованістю контролю за їх рухом.

1940 року у складі Державної автомобільної інспекції (ДАІ) з'явилися спеціальні групи, які здійснювали розшук автомашин, що зникли з місця ДТП (Shevchenko, 2007, р. 20). Це рішення надало можливість посилити заходи відповідальності, що застосовували до таких порушників, і підвищити захищеність постраждалих унаслідок ДТП осіб.

Послідовна робота перших державтоінспекторів поступово почала забезпечувати позитивні результати: неухильно зменшувалася кількість ДТП і потерпілих у них. Працівники перших відділів ДАІ зробили вагомий внесок в охорону правопорядку на дорогах у цей складний період.

Забезпечувала ДАІ й організацію екзаменаційної роботи, видачу водійських посвідчень, контроль за підготовкою водійських кадрів; агітацію та пропаганду правил дорожнього (вуличного) руху, зв'язок з редакціями центральних газет і журналів, школами, творчими організаціями. Надалі цю роботу було поглиблено. Важливим кроком у вдосконаленні забезпечення безпеки дорожнього руху став циркуляр ГУРСМ НКВС СРСР від 20 квітня 1940 року № 105 «З оголошенням типових правил руху по вулицях і дорогах Союзу РСР». Відповідно до цього документа, на підставі типових правил на місцях повинні були розробляти й затверджувати власні правила, що сприяло уніфікації важливих положень, які стосувалися безпеки й організації руху.

Під час розроблення нових правил вуличного руху використовували пропозиції практичних працівників, фахівців автотранспорту, громадськості. Ці правила затверджували місцеві ради, після чого вони набували чинності. Проте ці правила істотно відрізнялися в різних регіонах, як відрізнялися й транспортні схеми міст та умови міського руху в них. Загалом нові правила орієнтувалися на посилення уваги до забезпечення безпеки автомобільного руху.

Водночас використовували всі можливості профілактичної роботи, апробовані протягом 1920–30-х років, а також обстеження автогосподарств. Лише в Сталінській області в лютому 1940 року працівники ВРВР і ДАІ оглянули 80 639 автомобілів. До порушників ужито таких адміністративних санкцій: знято 44 тис. номерних знаків, 3088 осіб отримали письмові попередження, 1274 оштрафовано на загальну суму 35 255 руб., 684 осіб позбавлено водійських прав.

Постановою УРСР від 6 червня 1940 року затверджено Правила руху й користування автогужовими шляхами УРСР, у підготовці яких були задіяні ДАІ і ВРВР. Зазначені заходи

забезпечили позитивний результат: протягом 1939–1940 років виразніше виявлялася тенденція до зменшення аварійності на транспорті (Shevchenko, 2007, р. 20).

Зрештою вдалося призупинити збільшення кількості ДТП в країні, а згодом досягти істотного зменшення. 1940 року (порівняно з 1939 роком) кількість ДТП знизилася на 19,3 %, а кількість потерпілих – на 18 % (Yemelin). Таким чином, організаційно-правову діяльність ДАІ в передвоєнні роки можна вважати ефективною. Ця інституція виправдала своє існування, ставши дійовим інструментом розв'язання широкого спектру проблем, пов'язаних з організацією руху на автомагістралях, дотриманням правил дорожнього руху, забезпеченням належного технічного стану транспортних засобів.

Підготовка до війни зумовила необхідність надання НКВС СРСР та його органам нових функцій, які не були визначені зазначеними вище нормативними актами. Серед таких нових функцій була діяльність з організації місцевої протиповітряної оборони країни. У складі НКВС СРСР було утворено (жовтень 1940 року) Головне управління МППО. При НКВС УРСР, областей було утворено відділи й відділення МППО. У міських і районних органах міліції вводили посади старших інспекторів з МППО.

Головними завданнями МППО були: оповіщення населення про загрозу нападу з повітря, навчання громадян заходів захисту від повітряних і хімічних засобів нападу, маскування населених пунктів й об'єктів народного господарства, будівництво сховищ, інших захисних споруд, забезпечення населення засобами індивідуального захисту, організація надання першої медичної допомоги.

Загалом на 1 січня 1940 року по центральному апарату НКВС СРСР у штатах значилося 32 642 особи. Наказом НКВС СРСР № 001013 від 17 серпня 1940 року у складі НКВС СРСР було сформовано Головне управління політпропаганди військ НКВС СРСР. Начальником цього управління було призначено дивізійного комісара П. Н. МIRONЕНКА (Lobozhenko, 2012).

Після включення до складу СРСР Північної Буковини й утворення на території Української РСР Чернівецької, Ізмаїльської областей НКВС СРСР своїм наказом від 2 грудня 1940 року на території цих областей утворив два управління, три міські відділи та 14 районних відділів НКВС (Bilas, 1994, р. 120).

1940 року в міськрайвідділах і відділеннях Станіславської області налічувалося 513 відповідальних працівників, а в апараті й службах УНКВС – 239 осіб. Для посилення службової дисципліни та відповідальності було видано наказ НКВС УРСР від 3 жовтня 1940 року, згідно з яким кандидатури начальників райвідділів

затверджував обкомом компартії, переміщення та зняття їх з посади було можливе лише з дозволу ЦК КП(б)У. Тільки у виняткових випадках за проступки, які ганьбили «звання чекіста», можна було відсторонювати від роботи начальника райоргану за санкцією НКВС УРСР. Такий підхід обмежував кадрове свавілля начальника обласного управління та посилював партійний вплив на вирішення кадрових питань в НКВС.

Наказом НКВС СРСР від 13 березня 1940 року № 00325, виданим на підставі матеріалів перевірки роботи московської міліції, було визначено конкретні заходи з докорінної перебудови оперативно-службової діяльності. Структурно підрозділи кримінального розшуку було перебудовано за видами злочинів. Оперативні уповноважені несли відповідальність не за закріплену територію обслуговування, а за результати боротьби з конкретними видами злочинів, передусім – з особливо небезпечними. Це своєю чергою потребувало вислення аналітичної роботи, глибшого вивчення характеру й динаміки злочинності, поліпшення профілактичної діяльності (Emelin).

Продовжувала розвиватися експертно-криміналістична служба. 1940 року науково-технічну службу виведено з підпорядкування відділів карного розшуку й передано до штатів спецвідділів ГУ міліції та місцевих управлінь міліції. Майже третина експертів-криміналістів працювала в органах НКВС України. 1940 року науково-технічні апарати НКВС України були представлені трьома науково-технічними відділеннями, які функціонували на центральному рівні, а також у Харківській та Львівській областях, а також шістьма науково-технічними групами (Ворошиловградська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Одеська, Полтавська обл.). Чисельність цих підрозділів становила 28 осіб, з них: начальників науково-технічних відділень – 3, старших експертів – 21, експертів – 4 (Piechnikov, 2011, р. 109, 110). При Полтавському оперативному секторі міліції було створено науково-технічну групу. До її складу увійшли А. І. Крамаренко – начальник НТГ, Є. М. Любимов і Коропова – старші дактилоскопісти, 3 дактилоскопісти й 1 фотограф (Pohoda, 2012, р. 474).

Слід зазначити, що НКВС був не лише правоохоронною, а й найбільшою в країні господарською структурою. 1940 року він виконав близько 13 % усього обсягу капітальних робіт у народному господарстві країни (Nekrasov, 1995, р. 234).

Продовжувалася лінія на розширення та вдосконалення підготовки кадрів для міліції. Ще в листопаді 1939 року почала функціонувати Львівська школа робітничо-селянської міліції. На початку 1940 року постійний склад навчального

закладу поповнили нові кадри з усіх регіонів Радянського Союзу. У серпні 1940 року заклад реорганізовано у дворічну школу з підготовки начальницького складу міліції, яка припинила існування з початком Другої світової війни на теренах СРСР ("Istoriia universytetu").

Окрім Львова, дворічні міжобласні школи міліції було відкрито 1940 року в Дрогобичі й Станіславі, які мали наповнюваність по 50 слухачів. За штатним розписом у Станіславській школі (начальник школи – молодший лейтенант міліції М. П. Грімблатов) станом на листопад 1940 року мало працювати 68 осіб, зокрема 10 викладачів. Крім спеціалізованої школи, при Управлінні НКВС і райвідділах діяли курси самоосвіти, створені після грудневої 1939 року перевірки роботи Надвірнянського райвідділу, Солотвинського, Лончинського, Богородчанського райвідділень РСМ НКВС, що виявила суттєві недоліки в роботі з особовим складом.

Про склад міліції в районах Західної України можна дійти висновків на прикладі діяльності Перемишлянського відділу міліції, організованого на підставі наказу від 6 листопада 1939 року.

У доповідній записці начальника Перемишльського відділу міліції сержанта міліції Павлюченка, відправлений 23 вересня 1940 року за № 2394 начальнику управління міліції НКВС по Дрогобицькій області капітану Антипову, було зазначено, що «штат Перемишльського відділу РСМ НКВС у кількості 213 осіб фактично становить 124, тобто некомплект 89 осіб. За звітний період прийнято на роботу 401 особу, з них звільнено: за службовою невідповідністю – 23 особи; за старістю років – 28 осіб; за компрометуючими матеріалами – 140 осіб;

з різних причин – 83 особи, притягнуто до кримінальної відповідальності 4 особи. Загалом було звільнено 278 осіб». Слід акцентувати увагу на значній кількості осіб, звільнених за компрометуючими матеріалами, – 140.

Аналізуючи показники трудової дисципліни й «політичного стану особового складу», Павлюченко зазначав, що член партії – оперуповноважений кримінального розшуку Гризнуца 4 серпня 1940 року, перебуваючи в нетверезому стані, влаштував бійку з військовими; оперативний уповноважений Попов протягом липня–серпня припустився 15 порушень дисципліни; завідувачка магазину спеціального торгу НКВС Кирякова винна в розтраті товарно-матеріальних цінностей на суму 6075 руб., однак разом зі своїм чоловіком-військовослужбовцем виїхала в іншу республіку.

На той час відділ міліції «обслуговував» як місто, так і Перемишлянський район, що належав до складу Дрогобицької області, на території якого мешкало 40 400 сільських жителів, серед яких 70 % становили українці, 25 % – поляки, 5 % – євреї. Матеріально-технічна база міського відділу міліції була слабкою. Його господарство складалося з 12 коней, двох возів, що потребували ремонту, двох легкових автомобілів та однієї вантажівки, які фактично не експлуатували, вони потребували ремонту. Служби міліції розміщувалися в чотирьох приміщеннях, які теж потребували капітального ремонту, для проведення якого необхідно було 150 тис. руб. (Bilas, 1994, p. 131-132).

Рівень загальної підготовки міліції відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Рівень загальної освіти працівників міліції на 1 липня 1940 року
 (Kozhevina, 2005, p. 223)

Показники в %	Весь особовий склад міліції	Начальницький склад міліції	Рядовий і молодший начальницький склад міліції
Вища освіта	0,4 %	0,7 %	–
Середня освіта	11,2 %	17,2 %	1,4 %
Нижча освіта	83,9 %	82,1 %	88,5 %
Малограмотні	4,4 %	–	10,1 %
Неписьменні	0,01 %	–	0,03 %

Рівень спеціальної підготовки працівників міліції теж був неналежний (табл. 2). Результати здійсненого аналізу засвідчують, що професійну підготовку пройшла лише десята частина всіх працівників міліції, серед начскладу – кожен

п'ятий, а серед рядового складу – кожен двадцятий. Низька ефективність системи професійної підготовки в кількісному значенні була спричинена проведеннями 1930 року чистками міліцейських кадрів.

Таблиця 2

Рівень спеціальної підготовки працівників міліції 1940 року
 (Sokurenko, Bandurka, & Hrechenko, 2017, p. 278)

Показники в %	Державна міліція	Начальницький склад міліції	Рядовий склад міліції
Закінчили:			
Центральну школу РСМ	0,7 %	1,4 %	—
Школи вдосконалення РСМ	1,4 %	3,1 %	—
Школи РСМ	4,9 %	10,5 %	0,1 %
Курси РСМ	5,6 %	8,5 %	3,6 %

Зниження як професійного, так і загальноосвітнього рівнів значної кількості працівників міліції викликало занепокоєння керівних органів, тож ситуація потребувала вжиття невідкладних заходів.

16 квітня 1940 року політвідділ УРСМ НКВС СРСР оголосив конкурс на кращий посібник з оперативно-службової діяльності міліції. Посібники призначалися для підготовки й перепідготовки РСМ в системі наявної шкільно-курсової мережі, а також для практичних настанов у повсякденній роботі, тож мали відповідати таким вимогам:

«1. Посібники мають бути викладені простою доступною мовою і насичені фактичними матеріалами з поточної практики роботи РСМ, а також фотознімками, схемами та кресленнями. Ґрунтуватися посібники мають на першоджерелах марксизму-ленінізму, постановках радянського уряду й практиці роботи органів РСМ. У кінці посібника додати зразкові форми бланків, карток обліку й звітності за певною галуззю роботи, а також перелік літератури, використаної автором. Посібники, що отримали 1-шу премію, приймаються до видання і оплачуються, крім премії, авторським гонораром у розмірі 500 руб. за кожен друкований аркуш. Посібники, які не отримали премію, але прийняті до друку, оплачуються авторським гонораром у розмірі 350 руб. за кожен друкований аркуш». У конкурсі з укладання посібників могли брати участь групи авторів й окремі особи. Термін надання рукописів посібників на конкурс було встановлено 1 вересня 1940 року ("Politotdel URKM", 1940).

Випускників навчальних закладів МВС високо цінували як фахівців. Відповідно до наказу НКВС СРСР від 17 червня 1940 року № 442, призначення спеціалістів з вищою освітою здійснювали лише з відома Головного управління НКВС, а переміщення та звільнення – за згодою відділу кадрів НКВС СРСР.

26 липня 1940 року ЦК КП(б)У ухвалив постанову про набір слухачів у міжрайонні школи НКВС. На Харківську область, наприклад, було виділено 30 місць ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv"). Крім того, 1940 року функціонували Харківські

курси залізничної міліції, Ворошиловградські курси міліції та Дніпропетровські курси міліції (Mykhailenko, & Kondratiev, 1999, p. 165).

Тривали пошуки кращого однострою для міліціонерів. Форма одягу змінювалася майже щороку. Так було і 1940 року. Наказом від 8 лютого 1940 року № 79 уся уніформа міліції змінювалася докорінно. Базовим кольором міліційної форми замість сірого став темно-синій, зі збереженням петлиць та околиць бірюзового, а кантів – червоного кольорів. Усі предмети обмундирування за технологією виробництва й зовнішнім виглядом уніфікували з аналогічними в системі Внутрішніх і Прикордонних військ НКВС СРСР, за винятком шапки-фінки (у військах РСЧА і НКВС до цього часу вже було введено вушанку замість зимового шолома («будьонівки»).

Форма працівників РСМ передбачала: а) гімнастерку з темно-синього сукна (взимку) або темно-синьої х/б тканини (влітку); б) кашкет встановленого зразка із синьою тулією, бірюзовим околицем і червоними кантами, з лакованим козирком і лакованим ремінцем, з кокардою РСМ; в) брюки-бриджі синього кольору з червоними кантами, для літніх гімнастерок – брюки без кантів; г) шинель зразка, прийнятого у військах НКВС і Прикордонних військах, – синього кольору, двобортна; д) шапку-фінку коричневого хутра із синім верхом. Чоботи, ремінь, польове спорядження встановленого зразка.

У травні 1940 року наказом № 327 було затверджено право певних категорій працівників РСМ, передусім – вищого начальницького складу, на «поліпшене» обмундирування, що означало посилення відмінностей у забезпеченні та статусі між начальницьким і рядовим складом РСМ.

У лютому 1940 року міліцію було переведено на нову форму одягу, від усіх колишніх зразків незмінними залишилися лише прогумований плащ, «романівський» козушок, ремінь, чоботи та свисток. Утім зберігали й деякі ієрархічні традиції: тонке сукно, шевйот і хромово шкіра для начскладу, а для рядових – грубошерсте сукно й кирза. Носіння «поліпшеного» обмундирування керівним складом РСМ було узаконене наказом НКВС від 7 травня 1940 року. Зате крій

був уніфікований для всіх звань. Зимова форма передбачала шапку – «фінку» без козирка з коричневої цигейки з темно-синім верхом, темно-синю двобортну шинель із дванадцятьма «гербовими» ґудзиками – золотистими для начальства і з білого металу – для рядових і молодшого начскладу.

Форма одягу 1940 року надовго (аж до 1969 року) заклала традиції мундира міліції в СРСР (Koznemiakin, 1995).

Удосконалювали і змінювали відомчі нагороди в НКВС. 31 жовтня 1940 року Політбюро ЦК ВКП(б) прийняло Положення про знак «Заслужений працівник НКВС». Знак «Заслужений працівник НКВС» встановлено для нагородження особового складу органів і військ НКВС СРСР за заслуги у справі керівництва або безпосереднього виконання роботи з охорони державної безпеки Союзу РСР. Нагородження знаком «Заслужений працівник НКВС» здійснював НКВС Союзу РСР. Одночасно зі знаком видавали грамоту.

Положення про знак передбачало, що нагороджений знаком «Заслужений працівник НКВС» повинен бути «прикладом зразкового виконання своїх обов'язків. Він має бути самовідданим партії Леніна–Сталіна, пильним і нещадним у боротьбі з ворогами Радянської держави». Нагороджені знаком «Заслужений працівник НКВС» мали право на переважне отримання житлової площі в будинках НКВС. Нагороджені могли бути позбавлені знаку «Заслужений працівник НКВС за проступки, що ганьблять звання чекіста, наказом НКВС Союзу РСР ("Rossiyskiy gosudarstvennyy arkhiv").

Ще до початку радянсько-німецької війни наказом НКВС СРСР від 16 листопада 1940 року № 1033 на органи й війська НКВС була поширена дія Дисциплінарного статуту Червоної Армії (1940) ("Haluzevyi derzhavnyi arkhiv"), тобто працівників міліції розглядали як військово-службовців Червоної Армії з усіма відповідними правовими наслідками.

У грудні 1940 року Указом Президії Верховної Ради СРСР основну частину справ про злочини, учинені працівниками воєнізованих організацій, було передано за підсудністю до народних судів. Це рішення поширювалося і на працівників міліції. У підсудності військових трибуналів було залишено тільки злочини стройового й адміністративно-господарського складу проти встановленого порядку несення служби (Mandelshtam, 1956, p. 210-211).

6 липня 1940 року оприлюднено Указ Верховної Ради СРСР «Про зміну пунктів «а» – «г» ст. 193 Кримінального кодексу», де самовільна відсутність рядового й молодшого начальницького складу тривалістю до двох годин, учинена вперше, спричиняє притягнення до товариського суду або покарання в дисциплінарному порядку;

б) самовільна відсутність, здійснена тими самими особами більше ніж одноразово до двох годин або тривалістю понад дві години навіть одноразово спричиняє притягнення під суд Військового трибуналу з направленням у дисциплінарний батальйон на строк від шести місяців до двох років;

в) діяння, передбачені пунктом «б» цієї статті, учинені у воєнний час, тягнуть за собою позбавлення волі на строк від трьох до семи років;

г) самовільна відсутність понад добу є дезертирством і тягне за собою позбавлення волі строком від 5 до 10 років, а у військовий час – вищу міру покарання – розстріл із конфіскацією майна ("Ob izmenenii punktov", 1994, p. 154-155). Відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР, Нарком'юст і Прокурор Союзу РСР роз'яснили, що дії цього Указу поширюються і на працівників РК міліції.

У зв'язку з прийняттям цього Указу в органах міліції було проведено кампанію щодо посилення дисципліни з вимогами притягти до суду її порушників ("Otdavat pod sud", 1940).

Проведена робота щодо спеціалізації апаратів кримінального розшуку, поліпшення їх оперативної обізнаності забезпечила позитивні результати. Було попереджено понад 1500 злочинів, ліквідовано 613 злочинсько-грабіжницьких груп. Кількість озброєних грабів 1940 року зменшилася на 3 %, зухвалих хуліганств – на 27 %, порівняно з 1939 роком. У першому півріччі 1941 року злочинність за всіма видами скоротилася на 68 %. Розкриваність злочинів досягла 85,7 %, на 16 % збільшилася кількість попереджених злочинів. Загалом незадовго до радянсько-німецької війни значно поліпшилася криміногенна ситуація: кількість злочинів у країні зменшилася на 52 %, одночасно підвищено рівень розкриваності злочинів з 73 до 77,1 %. Таким чином, перебудова оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ, що почалася в кінці 1930-х років, мала подвійну спрямованість – створення дієвої профілактичної системи й активізація агентурної роботи (Emelin, 2017).

Неподоланими залишалися порушення в роботі слідчих і дізнавачів. Тому чимало справ поверталось в органи РСМ на дорозслідування через неякісне оформлення. Наприклад, у Дніпродзержинську протягом осені 1940 року на дорозслідування було повернуто 35 таких справ, у Кривому Розі – 33, у Нікополі – 9. Інколи справи направляли до суду чи прокуратури неохайно підшиті, брудні, з розірваними обкладинками, не підписані особами, які їх складали, не продатовані (Pavlovska, 2016, p. 185).

Пильну увагу в передвоєнні роки спрямовували також на охорону громадського порядку, здійснювану постовою та патрульною службами. У липні 1940 року з метою вдосконалення охорони громадського порядку й роботи із забезпечення безпеки громадян було прийнято

новий статут постової служби міліції. У документі було визначено вичерпне коло обов'язків, передбачено норми розрахунку зовнішніх постів, встановлено суворий контроль за несенням служби постовими нарядами. Загальна кількість постів збільшилася до 1663 змін. Активно посилено постову службу.

Порушено питання про посилення ролі постового міліціонера в боротьбі зі злочинністю, визначено його обов'язки під час несення служби на залізничному й водному транспорті, регулювання вуличного руху. Встановлено чіткіший порядок роботи постових міліціонерів, запроваджено обов'язковий інструктаж міліціонерів перед заступанням на пост. Одночасно вживали заходів з удосконалення служби дільничних уповноважених. Чимало дільничних уповноважених демонстрували приклади самовідданості у виконанні службового обов'язку, активно боролися зі злочинністю, проводили практичну роботу серед населення.

Охорону громадського порядку в цей період здійснювали через:

- мережу зовнішніх постів міліції, що охоплювала місця, уражені злочинністю, вулиці з інтенсивним рухом, парки, сади, сквери, видовищні підприємства, місця гулянь і свят, залізничні станції, вагонні парки, пристані, порти;

- дільничних уповноважених міліції, лінійних оперуповноважених транспортної міліції, що обслуговували конкретні ділянки залізниць і водних басейнів, охоплювали своїм спостереженням територію міст, залізниць і водних басейнів;

- патрулів, яких висилали в нічний час за заздалегідь розробленими маршрутами з обов'язковим періодичним обходом (об'їздом) місць, уражених злочинністю, околиць міст, територій станцій, залізничних селищ, перегонів залізниць, уражених викиданням вантажів з потягів.

Цього року посилено правове регулювання у сфері обігу зброї. З 1940 року продаж гладкоствольних рушниць здійснювали громадянам тільки після пред'явлення ними мисливських квитків. Це було зумовлено прийняттям Постанови РНК СРСР від 29 листопада 1940 року № 2427. Право видачі мисливських квитків було надано вузькому колу державних органів. Крім того, органи міліції мали право накладати штрафні санкції на громадян, що ухиляються від перереєстрації гладкоствольних рушниць (до 300 рублів), а в разі повторного випадку – конфісковувати зброю (Mayorov, & Shavshin, 1980, p. 22-23).

У передвоєнні роки відомча міліція охороняла понад тисячу різних об'єктів. Лише 1940 року постові міліціонери затримали близько 1,5 тис. осіб, що спробували проникнути на охоронювані ділянки, понад 3,3 тис. осіб – з підробними пропусками, понад 800 осіб –

за крадіжки та спроби їх вчинити. Загалом за рік було здійснено понад 9 тис. затримань.

У відомчій пресі того часу періодично повідомляли про успіхи ВБРСВ у протидії злочинності у сфері економіки. Так, відомча газета «На варті соціалізму» (Полтава) у номері від 21 вересня 1940 року опублікувала матеріал про викриття злочинів на полтавському підприємстві «Дезкомбінат». Було затримано заступника директора Черниша, який привласнив 1941 руб., головного бухгалтера Попенка, який привласнив 5750 руб., завідувача господарства Фоменка, що розтратив 16 462 руб. з коштів, які належали Облздороввідділу.

Поширеною була така форма порівняння результатів роботи різних підрозділів РСМ, як соціалістичне змагання. Ці результати підсумовували спеціальними наказами наркома внутрішніх справ УРСР. Так, у відповідному наказі про підсумки соціалістичного змагання за 9 місяців 1940 року між областями РС міліції НКВС УРСР було зазначено, що кращих показників у своїй роботі досягли й по праву посіли:

перше місце – УРСМ – Полтавської, Дніпропетровської і Запорізької областей. Друге місце – УРСМ – м. Києва, Житомирської, Вінницької, Сталінської і Тернопільської областей. Третє місце – УРСМ – Львівської, Чернігівської, Одеської, Станіславської і Ворошиловградської областей (Mikhaylenko, & Kondratiev, 1997, p. 166).

Наукова новизна

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній полягає в тому, що в ній уперше в історико-правовій літературі висвітлено особливості організації та діяльності міліції впродовж одного року – 1940-го. Ці зміни були спрямовані на реалізацію подальшої централізації управління міліцією. Набули подальшого розвитку питання, що стосувалися уточнення функцій та змін у структурі ДАІ, підготовки кадрів для міліції. Доповнено матеріали, пов'язані з удосконаленням діяльності дільничних інспекторів, постових міліціонерів, характеристикою напрямів охорони громадського порядку, що дало змогу значно розширити уявлення про практичну роботу міліції в передвоєнні роки.

Висновки

Таким чином, аналіз організаційної структури міліції на території УРСР незадовго до радянсько-німецької війни дає змогу дійти висновку про місце та роль міліції в державному механізмі. Міліція тих часів була складовою надмірно централізованого державного апарату, відображала засади тоталітарного режиму, який на той період уже утвердився. 1940 року тривала робота з удосконалення діяльності ДАІ. Слід визнати, що вона була загалом успішною. Було розширено підготовку кадрів для міліції.

Залишалася високою плінність кадрів у цьому правоохоронному органі, тому потреба у кваліфікованих працівниках була нагальною, проте міліцейська освіта відставала від цивільної та військової. Було вдосконалено роботу постових

міліціонерів, систему охорони громадського порядку, яка стала впорядкованою. Певних успіхів було досягнуто і в протидії злочинності, її рівень знизився.

REFERENCES

- Benvenuti, F. (1994) The "reform" of the NKVD, 1934. *Europa - Asia Studios*, 49(6), 1037.
- Bilas, I.H. (1994). *Represyvno-karalna systema v Ukraini 1917-1953: Suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz* [The repressive-punitive system in Ukraine 1917-1953: Socio-political and historical-legal analysis]. (Vols. 1-2). Kyiv: Lybid - Viisko Ukrainy [in Ukrainian].
- Emelin, S.M. *Istoricheskie usloviia, organizatsionno-pravovye osnovy i osnovnye napravleniia deiatelnohti organov vnutrennikh del luzhnogo Urala v predvoennye gody (1939 - i iun 1941 gg.)* [Historical conditions, organizational and legal foundations and main directions of the activities of the internal affairs bodies of the Southern Urals in the pre-war years (1939 - June 1941)]. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskie-usloviya-organizatsionno-pravovye-osnovy-i-osnovnye-napravleniya-deyatelnosti-organov-vnutrennikh-del-yuzhnogo-urala-v> [in Russian].
- Getti, J.A. (2002). Excess are not permitted: Mass terror and Stalinist governance in the late 1930-s. *Russian Review*, 61(1), 113.
- Haluzevyi derzhavnyi arkhiv MVS Ukrainy (HDA MVS Ukrainy)* [Sectoral state archive of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (GDA of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine)]. F. 3. Op. 4. Spr. 46. Ark. 28.
- Holovko, O.M., Hrechenko, V.A. (2020). 1938 rik v orhanizatsii ta diialnosti militsii Ukrainy [1938 in the organization and activities of the police of Ukraine]. *Visnyk penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy, Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 1(11), 124-133. doi: 10.34015/2523 [in Ukrainian].
- Istoriia universytetu [History of the university]. Sait "Lvivskiy universytet vnutrishnikh sprav", Site "Lviv University of Internal Affairs". Retrieved from <http://www.lvduvs.edu.ua/istoriia> [in Ukrainian].
- Koznemiakin, M. (1995). *Forma odezndy sovetskoy militsii (dlia sbornika izdatelstva MVD "Sovetskaia militsiia")* [The uniform of the Soviet police (for the collection of the publishing house of the Ministry of Internal Affairs "Soviet police")]. (Vol. 1). Retrieved from <https://m1kozhenyakin.livejournal.com/103796.html> [in Russian].
- Koznevina, M.A. (2005). *Militseyskoe obrazovanie v Sovetskoy Rossii: organizatsiia i pravovoe regulirovanie (1918-1991 gg.)* [Police education in Soviet Russia: organization and legal regulation (1918-1991)]. Doctor's thesis. Moscow [in Russian].
- Les, I.O. (2016). *Stanovlennia ta rozvytok dystsyplinarnykh pravovidnosyn v orhanakh militsii USRR-URSR (1919-1991 rr.)* [Formation and development of disciplinary legal relations in the police of the USSR-USSR (1919-1991)]. Candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
- Lobozhenko, D.B. (2012). *Osoblyvosti strukturnoi pobudovy NKVS SRSR naperedodni Velykoi Vitchyznianoii viiny ta militsii yak yoho skladovoi* [Features of the structural construction of the NKVD of the USSR on the eve of the Great Patriotic War and the police as its component]. *Yevropeiski perspektyvy, European perspectives*, 2(1), 70-71 [in Ukrainian].
- Mandelstam, Iu.I. (Ed.). (1956). *Ob utverdzhenii Poloznieniia o voennykh tribunalah v mestnostiakh, obiavlennykh na voennom poloznenii, i v raionakh voennykh deystviy: Ukaz Prezidiuma VS SSSR ot 22 iunia 1941 g.* [On the approval of the Regulations on military tribunals in areas declared under martial law and in areas of hostilities: Decree of the Presidium of the USSR Armed Forces of June 22, 1941]. *Sbornik zakonov SSSR i ukazov Prezidiuma Verkhovnogo Soveta SSSR*, 210-211. Moscow: Gosizdat [in Russian].
- Mayorov, N.I., & Shavshin, M.N. (1980). *Sovetskoe zakonodatelstvo o borbe s nezakonnym nosheniem, khraneniem, priobreteniem, izgotovleniem i sbytom oruzhiia, boevykh pripasov i vzyvchatykh veshchestv (istoricheskiy ocherk)* [Soviet legislation on the fight against illegal carrying, storage, acquisition, manufacture and sale of weapons, ammunition and explosives (historical outline)]. Gorkiy [in Russian].
- Mikhaylenko, P.P., & Kondratiev, Ya.Yu. (Ed.). (1997). *Ob itogakh sotsialisticheskogo sorevnovaniia imeni tretey stalinskoy piatiletki v organakh i chastiakh RK militsii Ukrainy i vruchenii perekhodnogo Krasnogo znamenii: prikaz narodnogo komissara vnutrennikh del USSR 2 noiab. 1940 g.* [On the results of the socialist competition named after the third Stalinist five-year plan in the bodies and units of the RK militia of Ukraine and the presentation of the transitional Red Banner: order of the People's Commissar of Internal Affairs of the Ukrainian SSR 2 nov. 1940 g.]. *Istoriia militsii Ukrainy u dokumentakh i materialakh, History of the police of Ukraine in documents and materials*, 1926-1937, 412. (Vols. 1-3). Kyiv: Heneza [in Russian].
- Mykhailenko, P.P., & Kondratiev, Ya.Yu. (Ed.). (1999). *Razverstka ob otkomandirovani operrabotnikov v gorod Lvov dlia uchastia v operatsii po vyseleniiu bezhentsv* [Layout on the secondment of operatives to the city of Lviv to participate in the operation to evict refugees]. *Istoriia militsii Ukrainy u dokumentakh i materialakh, History of the police of Ukraine in documents and materials*, 2, 166. (Vols. 1-3). Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
- Nekrasov, V.F. (1995). *Trinadtsat "zheleznykh" narkomov: Istoriia NKVD - MVD ot A.I. Rykova do N.A. Shchelokova 1917-1982* [Thirteen "Iron" People's Commissars: History of the NKVD - Ministry of Internal Affairs from A.I. Rykov to N.A. Shchelokov 1917-1982]. Moscow: Versty: Poligrafresursy [in Russian].
- Ob izmenenii punktov "a"- "g" st. 193 Ugolovnogo kodeksa RSFSR: ukaz Prezidiuma Verkhovnogo Soveta SSSR ot 6 iulia 1940 g. [On changing paragraphs "a"- "d" of Art. 193 of the Criminal Code of the RSFSR: decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR of July 6, 1940]. (1994). *Prikazy narodnogo komissara oborony SSSR, Orders of the People's Commissar of Defense of the USSR*, 13(2-1), 154-155 [in Russian].

- Otdavat pod sud narushiteley militseyskoy distsipliny [To prosecute violators of police discipline]. (1940). *Chasovoy Oktiabria, Hourly October* [in Russian].
- Pavlovskaya, I.V. (2016). Orhanizatsiino-pravovi zasady zabezpechennia zakonnosti v diialnosti orhaniv militsii USRR (URSR) (1919 - persha polovyna 1941 roku [Organizational and legal principles of ensuring legality in the activities of the police of the USSR (USSR) (1919 - first half of 1941)]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Piechnikov, V.S. (2011). *Yt taka sluzhba... [There is such a service...]*. (Vol. 1). Kyiv: Elit Print [in Ukrainian].
- Pohoda, Yu.V. (2012). *Istoriia politsii ta militsii Poltavshchyny (materialy, dokumenty) [History of Poltava police and militia (materials, documents)]*. (Vol. 1). Poltava: Hovorov S.V. [in Ukrainian].
- Politotdel URKM NKVD SSSR obiaevliaet konkurs na posobiia po operativno-sluzhebnoy deiatelnosti organov RKM [The political department of the URCM of the NKVD of the USSR announces a competition for manuals on the operational and service activities of the bodies of the RCM]. (1940). *Na strazne sotsializma, Guarding socialism* [in Russian].
- Rossiyskiy gosudarstvennyi arkhiv sotsialno-politicheskoy istorii (RGASPI) [Russian State Archive of Social and Political History (RGASPI)]. F. 17. Op. 163. D. 1284. L. 65, 66 [in Russian].
- Semukhina, O.B., Reynolds, M., & Boca, R. (2013). *Understanding the Modern Russian Police*. FL., CRC Press: Taylor and Francis Group. doi: <https://doi.org/10.1080/01924036.2014.900950>.
- Shelley, L. (2005). *Policing Soviet Society: The Evolution of State Control*. N.Y.; London: Routledge.
- Shevchenko, A.Ye. (2007). Pravovi zasady diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav URSR na transporti u pershii polovyni XX st. (istoryko-pravove doslidzhennia) [Legal bases of activity of law-enforcement bodies of the USSR on transport in the first half of the XX-th century. (historical and legal research)]. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
- Sokurenko, V.V., Bandurka, O.M., & Hrehchenko, V.A. (2017). *Pidhotovka okhorontsiv pravoporyadku v Kharkovi: 100 rokiv istoriyi (1917-2017 rr.): do 100-richchia podii ukrainskoi revoliutsii [Training of law enforcement officers in Kharkiv: 100 years of history (1917-2017): to the 100th anniversary of the events of the Ukrainian revolution]*. Kharkiv: Zolota mylya [in Ukrainian].
- Tsentrallyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (TsDAHO Ukrainy) [Central State Archive of Public Associations of Ukraine (TSDAGO of Ukraine)]. F. 1. Op. 16. Spr. 43. Ark. 94 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Benvenuti F. The «reform» of the NKVD, 1934. *Europa – Asia Studios*. 1994. No. 49 (6). P. 1037.
- Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Київ : Либідь – Військо України, 1994. Кн. 1. 432 с.
- Емелин С. М. Исторические условия, организационно-правовые основы и основные направления деятельности органов внутренних дел Южного Урала в предвоенные годы (1939 – июнь 1941 гг.). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoricheskie-usloviya-organizatsionno-pravovye-osnovy-i-osnovnye-napravleniya-deyatelnosti-organov-vnutrennih-del-yuzhnogo-urala-v>.
- Getti J. A. Excess are not permitted: Mass terror and Stalinist governance in the late 1930-s. *Russian Review*. 2002. No. 61 (1). P. 113.
- Галузевий державний архів МВС України (ГДА МВС України). Ф. 3. Оп. 4. Спр. 46. Арк. 28.
- Головко О. М., Греченко В. А. 1938 рік в організації та діяльності міліції України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 124–133. doi: [10.34015/2523-4552.2020.1.13](https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.1.13).
- Історія університету. *Львівський університет внутрішніх справ* : [сайт]. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua/istoriia>.
- Кожемякин М. Форма одежды советской милиции (для сборника издательства МВД «Советская милиция»). СПб., 1995 г. Ч. 1. URL: <https://m1kozhenyakin.livejournal.com/103796.html>.
- Кожевина М. А. Милицеекое образование в Советской России: организация и правовое регулирование (1918–1991 гг.) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. М., 2005. 416 с.
- Лесь І. О. Становлення та розвиток дисциплінарних правовідносин в органах міліції УСРР–УРСР (1919–1991 рр.) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2016. 218 с.
- Лобоженко Д. Б. Особливості структурної побудови НКВС СРСР напередодні Великої Вітчизняної війни та міліції як його складової. *Європейські перспективи*. 2012. № 2. Ч. 1. С. 70–71.
- Об утверждении Положения о военных трибуналах в местностях, объявленных на военном положении, и в районах военных действий : Указ Президиума ВС СССР от 22 июня 1941 г. *Сборник законов СССР и указов Президиума Верховного Совета СССР* (1938 г. – июль 1956 г.) / под ред. Ю. И. Мандельштам. М. : Госюриздат, 1956. С. 210–211.
- Майоров Н. И., Шавшин М. Н. Советское законодательство о борьбе с незаконным ношением, хранением, приобретением, изготовлением и сбытом оружия, боевых припасов и взрывчатых веществ (исторический очерк). Горький, 1980. С. 22–23.
- Об итогах социалистического соревнования имени третьей сталинской пятилетки в органах и частях РК милиции Украины и вручении переходного Красного знамени : приказ народного комиссара внутренних дел УССР 2 нояб. 1940 г. *Історія міліції України у документах і матеріалах* : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 2. С. 166.
- Разверстка об откомандировании оперработников в город Львов для участия в операции по выселению беженцев. *Історія міліції України у документах і матеріалах* : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1999. Т. 1926–1937. 412 с.
- Некрасов В. Ф. Тринадцать «железных» наркомов: История НКВД – МВД от А. И. Рыкова до Н. А. Щелокова 1917–1982. М. : Версты ; Полиграфресурсы, 1995. С. 234.

- Об изменении пунктов «а»–«г» ст. 193 Уголовного кодекса РСФСР : указ Президиума Верховного Совета СССР от 6 июля 1940 г. *Приказы народного комиссара обороны СССР*. 1937–21 июня 1941 г. 1994. Т. 13 (2–1). С. 154–155.
- Отдавать под суд нарушителей милицейской дисциплины. *Часовой Октября*. 1940. 9 авг.
- Павловська І. В. Організаційно-правові засади забезпечення законності в діяльності органів міліції УСРР (УРСР) (1919 – перша половина 1941 року) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 239 с.
- Печніков В. С. Є така служба... Київ : Еліт Прінт, 2011. Т. 1. Ч. 1. 585 с.
- Погода Ю. В. Історія поліції та міліції Полтавщини (матеріали, документи). Полтава : Говоров С. В., 2012. Т. 1. 500 с.
- Политотдел УРКМ НКВД СССР объявляет конкурс на пособия по оперативно-служебной деятельности органов РКМ. *На страже социализма*. 1940. 16 февр.
- Российский государственный архив социально-политической истории (РГАСПИ). Ф. 17. Оп. 163. Д. 1284. Л. 65, 66.
- Semukhina O. B., Reynolds M. K., Boca R. Understanding the Modern Russian Police. FL., CRC Press : Taylor and Francis Group, 2013. 337 p. doi: <https://doi.org/10.1080/01924036.2014.900950>.
- Shelley L. Policing Soviet Society: The Evolution of State Control. N.Y. ; London : Routledge, 2005. 296 p.
- Шевченко А. Є. Правові засади діяльності органів внутрішніх справ УРСР на транспорті у першій половині ХХ ст. (історико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 475 с. doi: <https://doi.org/10.32782/law.2019.3.7>.
- Сокурченко В. В., Бандурка О. М., Греченко В. А. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917–2017 рр.): до 100-річчя подій Української революції : монографія. Харків : Золота миля, 2017. 496 с.
- Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). Ф. 1. Оп. 16. Спр. 43. Арк. 94.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.2020

Hrechenko V. – Doctor of History, Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Sciences of the Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6046-0178>;

Shevchenko A. – Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Theory, History of Law and State and Constitutional Law of the University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2663-9892>;

Shevchenko D. – Ph.D in Law, Deputy Head of the Police Department – Head of the Investigation Department of the Goloseevsky Police Department of the Main Directorate of the National Police in Kiev, Ukraine
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7891-3331>

Changes in the Organization and Main Aspects of Activity of the Militia of the Ukrainian Soviet Socialist Republic in 1940

Purpose. Based on the political and scientific relevance of the topic, the authors set themselves the task to investigate what was the role of the militia in this period, what were its strategic and current tasks. At the same time, insufficient scientific elaboration of the topic was taken into account. 1940 was chosen for the study because it had its own characteristics associated with changes in the borders of the Ukrainian Soviet Socialist Republic and growing international tensions. In this investigation, the authors departed from the traditional coverage of militia activities in areas (for example, the fight against hooliganism or banditry), and was guided primarily by the chronological principle and decided to cover the main activities of the militia for one year. **Methodology.** Changes in the organization of the militia and the main aspects of its activities are considered in the article on a chronological – problematic principle. The study was carried out in one short period – 1940, and within its limits – on problems. The basis of our intelligence was dialectical and systematic approaches to scientific research, the principle of objectivity. The dialectical approach made it possible to study the object of study in general in constant motion, taking into account changes in the process of its renewal. The principle of a systematic approach made possible a comprehensive analysis of the problem taking into account the conditions of the then socio-political reality. The application of the principle of objectivity made it possible to consider historical phenomena and events in all their complexity, versatility and contradiction, taking into account the whole set of positive and negative aspects of their content, which was characteristic of this historical period. The **scientific novelty** of the article is that for the first time in the historical literature it reveals the organization and activities of the militia during one year – 1940. Issues related to clarifying the functions and changes in the structure of the traffic militia, training for the militia, materials related to improving the work of district inspectors, areas of public order were further developed. **Conclusions.** In 1940, there were some changes in the organization of the militia, relating in particular to the activities of the traffic militia. The training and development of militia training continued. Some attention was paid to improving the work of investigators, district inspectors, forensic service, the organization of mobilization work, improving the uniforms of militia officers.

Keywords: Ukraine; 1940; counteraction to criminality; People's commissariat of internal affairs; militia; protection of public order.